This transcription of the *Canones Gregorii* and *Libellus responsionum* from Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 14780, ff. 1–53, was made for the *Carolingian Canon Law* project, and as such complies with the conventions stipulated by the project's guidelines (http://ccl.rch.uky.edu/guidelines/guidelinestr.html).

Manuscript rubrics have been rendered in **bold**.

Chapter numbering for the *Canones Gregorii* has been added in [ ], and follows that established by Finsterwalder in his *Die Canones Theodori Cantuariensis und ihre Überlieferungsformen* (Weimar, 1929). Alterations made to Finsterwalder's numbering are in ( ).

All corrections have been made by the main scribe, unless otherwise noted.

[f. 1r] [**P****][1] **IN NOMINE DOMINI** [**][2] **SALUATORIS IESU CHRISTI INCIPIUNT CHANONIS SANCTI** [GRE]**GORII**[3] **PAPE URBIS ROME**

[1] **I**n ordinatione [2] presbiteri uel diaconi oportet episcopum cantare missam similiter greti faciunt quando abbatem elegunt uel abbatissam [3] in monachi ordinatione abbas debet missam[4] et tres orationis conplere super caput[5] eius. et septem dies uelat caput suum et septemo {septimo *corr.*} die abbas tollat uelamem {uelamen *corr.*} sicut in baptismo presbiter septimo die uelamem {uelamen *corr.*} infantum [f. 1v] abstulit ita abbas debit[6] monacho quia secundus baptismum est uel iuxta iudicium patrum et omnia peccata demittuntur[7] sicut in baptismo [4] In abbatis ordinatione episcopus debet missam conpleret et eum benedicere inclinato[8] capite cum duobus uel tribus testibus de fratribus suis et dat ei baculum et pedulis

[4b] In nicæna sidono {*sic*} crima {crisma *corr.*} fuit constitutum [5] presbiter pote est abbatissam sacrare Cum missa cæl[*]bratione {cælebratione *corr.*}

[6] Sanctimoniales autem et basilicæ cum missa debent [f. 2r] consegrare.[9] [7] simul benedicunt uiduam et uirginem et utramque abbatissam elegunt. [8] Secundum gregos[10] presbitero licitum est uirginem sancto uelamen consegrari.[11] Et reconciliari penitentem et facere oleo exorcizatum et infirmis [*]risma {crisma *corr.*} si necesse est

Secundum romanus autem non nisi episcopi locitum {licitum *corr.*} est solus [9] Mulieris possunt sub nigro uelamine accipere sacrifitium

---

[1] *P*** erased.

[2] A later hand has corrected ** to *Nī* (for *NOSTRI*).

[3] *GRE* erased, or perhaps simply rubbed away.

[4] A later hand has added *cantare* above the line.

[5] *caput* possibly corrected from *capat* by erasure.

[6] A later hand has corrected to *debet*.

[7] A later hand has corrected to *dimittuntur*.

[8] *inclinato* possibly corrected from *incl*nato*.

[9] A later hand has added *Gr&i* on the line, possibly overwriting some text.

[10] A later hand has corrected to *grecos*.

[11] A later hand has corrected to *consecrari*.

[10] Non licet uiris feminas habere monachas neque feminas uiros habere tamen nos non destruamus; [f. 2v] illut quia consuetudo est in hac terra [11] Romani autem non uelant uiduam [12] nullam perfectum credemus in baptismo sine confirmatione episcopi tame {tamen *corr.*} non desperamus

[13] **N**ec debet episcopus uiolenter retenere abbatum in loco suo esse

[14] Abbas[12] pro humilitatem cum promissione episcopus relinquere locum suum tamen fratres eligant. sibi abbatem. de ipsis propriis si habent si autem de extraneis [15] congregatio[13] elegere sibi abbatem post mortem eius ualeum {uel eum *corr.*} uiuentes[14] si ipse discesserit [f. 3r] uel peccauerit [16] ipse non potes {potest *corr.*} aliquem de suis propinquis ordinare sine uoluntatum fratrum [17] Sacrificium non est accipiendum dema {de manu *corr.*} sacerdotis qui orationis uel lectionis secundum ritum implere non pote est [18] Cum grecis non frangunt[15] panenem[**][16] sanctum nec conlectionem dicunt [19] presbitero licet solo missam facere si necesse est, et populum benedicere in parasceue et crucem sanctificare [20] Non licet abbati. neque episcopi terram ecclesia reuerte ad aliam quamuis ambe in potestate [f. 3v] eius sint [21] Episcopus non debet abbatem ad sinodo ire nisi alia rationabilis causa sit. [22] Si mutari uult terram ecclesie cum consensu amborum sit [23] Si quis ordinatus sit per ignorantiam antequam baptizatus debent[17] baptizari. Quia[18] ab illo gentili baptizati fuerint et ipse non ordinetur [24] Qui bis baptizati sunt ignorantes non indiget pro eo penitentiam nisi quod secundum canones non possunt ordinare nisi pro magno necessitate [25] in baptismo peccata dimittuntur non coniunctionis [f. 4r] mulierum quia filii qui abste baptismum fuerunt ei generati filii eius noncupantur. [26] Si quis habere[19] dicis ordinatus sit iterum dedit {debit *corr.*} ordinari [27] Si

---

[12] A later hand has added *pote est* {*sic*} above the line.

[13] A later hand has added *debet* above the line.

[14] A later hand has corrected to *uiuentem*.

[15] A later hand has added *diać* on the line.

[16] *panenem*** corrected to *panem* by erasure and expunctuation.

[17] A later hand has added *iterum* above the line.

[18] A later hand has corrected to *Qui autem*.

[19] *habere dicis* corrected to *ab eredicis* by erasure.

quis [**][20] bapti[**]atus {baptizatus *corr.*} est ab eretico qui recte trinitatem non credidit iterum[21] baptizari. [28] Si quis a chatholica ecclesie transierit ad eresim et postea reuersus non pote est ordinari. nisi pro magna necessitate aut post longa abstinentia

[29] Si quis concupinam habebant non debetur dinari {debet ordinari *corr.*} [30] Si quis clericus peruenerit ad firmum [f. 4v] paganum melius est baptizari eum in nomine trinitatis cum aqua signata. [31] Si quis monachus quem elegerit congregatio in gradum presbiteri ut ordinetur eis non debit demittere

Priorem conuersationem suam si postea inuentus est superbus uel inobediens uel uitiosus et meliorem graduum peiorem uitam querit deponetur in ultimum locum stet usque ad satisfactionem emendare

[32] Si quis per timeritate baptizat non ordinatus hodio abitiendus est [33] qui autem non ignoranti iterum [f. 5r] baptizati sunt quasi iterum christum crucifixerunt peniteant. VII. annos. quarta. et sexta feria in tribus quadragisimis si qu[**][22] pro uitio alico si autem pro munditicia licitum putauerint tres annos peniteant [34] si quis gentilis elimosinam fecerit abstinentia habebit et alias causas que enumerare non possumus nunquid[23] ea in baptismate perdederit nam bonum aliquid nam[24] bonum non perdit sed malum abluit

[35] Si uiduam acciperit ante baptismum post baptismum non pote est ordinare {sicut pigami [36] puerum non licet ordinari. *add. s.l.*} XXV. annos [37] Si quis penitentiam abnegit morientibus [f. 5v] et presbiter reus erit animarum Quia dominus dicit quecumque die peccator conuersus fuerit uete {*sic*} uiuet et non morietur {Ez 33:12, 15} Uera conuersio multimis {in ultimis *corr.*} temporibus[25] inspectorem sed cordis sicut latro in ora ultima confessione unius momenti meruit esse in paradiso {cf. Lc 23:43}

---

[20] **** erased.

[21] A later hand has added *debet* above the line.

[22] *qu*** erased.

[23] A later hand has corrected to *numquid*.

[24] *nam bonum* erased.

[25] A later hand has added *pote est esse quia dominus non solum temporibus* in the left margin.

[38] Confessionem suam deo soli si necesse est licebit agarere {*sic*} Si quis uult confiteri peccata sua episcopus aut presbiter [39] si furtum faciebat debit restituere et reconciliare cum illo quem ostendebat et multum preuiabat penitentiam eius [f. 6r] si non uult aut pote est constitutum tempus peniteat per omnia

[40] Si quis episcopus aut diaconus aut aliqui[26] ordinatus in consuetudinem uitium habet ebrietatis aut desinat aut deponatur

[41] Mulieris non est licitum alicui penitentiam indicere Quia in canone nullum licitum est nisi solus sacerdotibus

[42] Mulieris non [***][27] uelant altare cum corporali nec oblationem super altare neque calicem neque inter ordinatus {ordinatos *corr.*} in ecclesia stent neque in conuiuum[28] sedeant inter sacerdotes nec mulier [f. 6v] meruit uelacri.[29] multo m[*]agis[30] ut non dominaretur in ecclesia

[43] Puer XV. annorum per seipsum pote est monachum facere puella et. XUI. uel. XUII. qui ante potestate parentum sit

[44] Monacho non licet uomitum[31] facere sine licentia abbatis Si uouerit sic dimitendus est si iusserit abbatis.

[45] Si quis a fide domini discesserit sine ulla nesessitate {necessitate *corr.*}[32] postea ex toto animo penitentiam accipit tres annis extra ecclesia septem annos in ecclesia extra communionem [46] si quis renuntiauit seculum posta {postæa *corr.*} [f. 7r] [*****][33] reuersus in secularem

---

[26] A later hand has corrected to *aliquis*.

[27] ***** erased.

[28] A later hand has corrected to *conuiuiuum* {sic}.

[29] *uelacri* corrected to *uelari* by erasure.

[30] *m*agis* corrected to *magis* by erasure.

[31] *uomitum* corrected to *uotum* by erasure.

[32] A later hand has added *&* in the right margin.

[33] ******* erased.

habitum si monachum essit et postea penitentiam egerit. X annos peniteat post primum triennium si probatus confuerit[34] in omnia penitentia lacrimis. in episcopus pote est facere

Si monachus non fu[**it][35] quando recessit ab ecclesia. UII. annos peniteat

[47] Si quis postquam se uouerit deo secularem habitum acciperit iterum ad alium gradum accedere omnino non debit

[48] Si quis contempserit nicene. concilium et facereit {*sic*} pascha cum iudeis. in. X. IIIIa Luna exterminator ab omni [f. 7v] ecclesie nisi penitentiam egerit ante mortem si autem orauerit cum illo ħđ[36] et nescit septimana peniteat Si autem neglexerit. XL. dies peniteat in prima uice. [49] Si quis ortare uoluerit eresim eorum et non egerit penitentiam et ipse similiter exterminabitur domino dicente Qui mecum non est contra me est {Mt 12:30}

[50] Si quis dederit aut acciperit communionem de manu eretici. et nescit quia chatholica ecclesia contradicit[37] postea intellegit annum integrum peniteat. [f. 8r]

Si autem scitet intellegit et postea penitentia[38] egerit. X. annos peniteat et alii iudicat UII. et humanius U. annos peniteat

[51] Si quis permiserit hereticum missam suam celebrare in ecclesia catholica et nescit XL dies peniteat

Si quis pro reuerentiam eius. fecerit annum integrum peniteat Si pro damnatione ecclesie catholicæ et consuetudinem romanorum proitiatur ab ecclesiam sicut ereticus. nisi egerit peniteat Si egerit. X. annis peniteat Si recesserit ab ecclesia catholica in congregationem hereticorum [f. 8v] alius persuadit et postea penitentiam egerit. XII. annos peniteat. IIII. annum extra ecclesiam et UI. inter auditores et II. extra communionem. [52] Si quis episcopus aut abbas iuberit monacho suo pro eretitis mortuis missam. cantare non licet et non expetit ei obaudire. [53] Si

---

34 *confuerit* corrected to *fuerit* by erasure.

35 *fu***** corrected to *fuit* by erasure.

36 For *hebdomata* ?

37 A later hand has added *&* above the line.

38 A later hand has corrected to *penitentiam*.

presbiter contigerit ubi missam cantauerit et alius recitauerit nomina mortuorum et simul nominauit hereti[tu]cum {hereticum *corr.*}

Cum catholicis et post missam intellegit ebdomatam peniteat Si scit intellegit primo XL dies peniteat

Si frequenter fecerit [f. 9r] annum integrum peniteat

Si quis autem pro mortem heretici missam ordinauit et pro elegione si quis {sibi *corr.*} reliquias tenuerit quia multum ieiunauit et nescit differentiam catholicæ fidei et XIIII et postea intellexit penitentiam egerit et reliquias igni. congremaret et annos peniteat Si autem scit et neglegit penitentiam commutus. X annos peniteat

[54] De operibus diei domini greci et romani nauigant et equitant panem non faciunt nec in curru pergunt nisi ad ecclesia tantum nec balneant se [55] greci non scribunt puplice tamen pro necessitatem [f. 9v] scribent seorsum in domo qui operantur in die dominico greci[39] uicæ c[u]rgunt {arguunt *corr.*} secunda tollent aliquid Tertia uice tercia partem de rebus et uabulabunt. uel UII dies peniteant [56] Greti et romani dent seruis suis uestimenta et laborant nisi die dominico Gregorum manachi seruos non habent romani habent [57] Si quis autem in dominoco die per negregentiam {neglegentiam *corr.*} ieiunauit ebdomatam totam debet abstenire Si secunda XX dies peniteat Si postea XŁa dies.

[58] Si per damnatione diei ieiunauerit sicut iudeus abominabitur ab omnibus ecclesiis catholicis [f. 10r] sicut iudeus [abomina***[40] *********as* catholicis sicut iudeis] [59] Greci omne die dominoco communicant clerici et laici et qui tribus dominicorum diebus non communicauerit excommunicantur

Sicut canones habent Romani similiter communicant qui uolunt qui autem nolunt non ex[**]communicantur {excommunicantur *corr.*}

[60] Si quis contempserit indictum ieiunium in ecclesiam et contra decretum seniorum fecerit sine quadragisima XL dies peniteat si autem in quadragisima annum integrum peniteat

---

[39] A later hand has added *prima* above the line.

[40] *abomina*** *********as* catholicis sicut iudeis* erased.

Si frequenter fecerit et consuetudinem erit ei [f. 10v] exterminabitur ab ecclesiam domino dicente

Si qui scandalizauit unum et cætera {Mt 18:6} [61] Legitima[t] {Legitima *corr.*} ieiunia tresunt {*sic*} constituta populo in anno XL. dies ante pascha ubi decimas anni soluimus et post pentecosten. XL. et ante natale domini XL. [62] In primo coniugio presbiter debit missam agere et benedicere et ambos et posta {*sic*} abstineat se ab ecclesiam XXX dies quibus peractis peniteant XL dies. et uacent orationis {et *add. s.l.*} postea communicent cum oblatione [63] Si quis maritus. uel si qua mulier uomitum[41] habens uirginitatis [f. 11r] adiungitur uxoris postea non demittat uxorem sed tres annos peniteat

[64] Sic uota et instulta et inportabilia fragenda sunt [65] Legitimum coniugium non licet separare sine consensu amborum [66] Si cuius uxorem[42] fornicata fuit licet dimitere eam et aliam non accipere

[67] Mulieri non est licitum uirum[43] dimitere licet fornicatur nisi forte pro monasterius {monasterium *corr.*} {basilius *add. s.l.*} iudicauit

[68] Si quis uir uxorem suam inuenerit adulteratam et non uul {*sic*} dimitere eam. sed in matrimonio suo habere eum {eam *corr.*} annos duos peniteat et ieiunias repleciones. [f. 11v] aut quamdiu ipse peniteat abstineat se a matrimonium eius qui adulterium illa perpetrauerat

[69] Mulieri non est licitum uotum uouere sine licentia uiri Si uouerit dimitendi potest

[70] Si mulier discesserit a uiro suo dispiens eum et nolens ad eum reuertere et reconciliare

Cum illo uiro suo post V. annos cunsensu episcopi alia accipere licebit

[71] Duo fratres duas sorores in coniugio licet habere et pater et filius et matrem et filiam similiter possunt habere [72] Si cuius uxor ostis abstulerit et non pote est redimere [f. 12r] eam licet ei. aliam accipere melius est quam fornicari. Si postea rediit uxorem non debit recipere eam

---

[41] *uomitum* corrected to *uotum* by erasure.

[42] *uxorem* corrected to *uxor* by erasure.

[43] A later hand has added *suum* above the line.

si aliam[44] sed ipsa accipiat alterum uirum si unum [re*][45] habuit sententiam stat de seruis transmarinis [73] si seruum aut ancillam dominus amborum in matrimonium coniunxserit post eam liberato seruo uel ancilla si non pote est redimere qui in seruitio est liberato licet ingenuo coniugere [74] equanimiter iungiter uiri matrimonium eius qui sibi consanguinei sunt et uxores sue consanguineis post morte uxoris.

[75] Si quis demiserit gentilem uxorem gentilem. [f. 12v] in potestatem eius erit post baptismum habere eam an non habere [76] similituto {similitudo *corr.*} Si unus eorum baptizatus est et alter gentiles [77] similtudo[46] sicut dictum est infideles si discedit discedat {1 Cor 7:15} Si cuius uxor infidelis est gentiles et non pote est eam conuertere dimittit eam

[78] Secundum gregos in quarta propinquitate carnis licet nubere sicut in lege scriptum est Secundum romanos in. V. in. IIII. tamen non soluunt cumiugium postquam factum fuerit In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum eius. [f. 13r]

[79] Si quis nuptias habet et matrimonium non licet tamen licitum est escam quam habent manducare quia propheta dicit domini est terra et plenitudo[*]ius[47] {Ps 23:1} [80] mulier tres menses debent abstenire a uiro suo. quando concepta est antequam pariat

[(81)] Si licitum est quan[48] debent parare antequam communicare per omnia licitum est

[81 (82)] Si uir dimiserit uxorem propter fornicationem si prima fuerit licitum est ut aliam accipiat. Vxorem ille uero si uoluerit penitere peccata sua post quinque annos alium uirum accipiat [83] Mulier si fuit nupta cum uno uiro et uotum fecerit deo [f. 13v] et post mortem non uiri eius non acciperit alium uirum et post tempus mortuos est uir et accipit alium et post undecin {*sic*} annos conuersa est uota sua quando uouebat cum uiro alio. et nolebat uiuere cum illos[49] et uoluit inprere {*sic*} uota sua respondens ut in po {in po *cancell.*} esset in potestate uiri eius si

---

[44] A later hand has added *habet* above the line.

[45] *re** erased.

[46] A later hand has corrected to *simili modo*.

[47] A later hand has corrected to *plenitudo eius*.

[48] A later hand has corrected to *quando*.

[49] *illos* corrected to *illo* by erasure.

inpleret an non et licentia dedit et nubat cum illo uiro suo [84] pote est autem alter alio licentia dare accedere et seruitium dei in monasterium et sibi nubere si in primo con[**]iubium {conubium *corr.*} erant

Secundum gregos[*] {gregos *corr.*} tamen non est canonicum

Si autem in secundum non licet [f. 14r] ei tertium uiuente uiuro {uiro *corr.*} uel uxorem. [85] Bigamus peniteat unum annum. IIII. et UI feria in tribus quadragisimis abstineat se a carnibus et non dimittat uxorem tamen [86] disponsatam puella non licet parentibus ducære alio uiro nisi illa. omnino resistati. tamen ire ad monasterium licebit si uoluerit [87] Presbitero non est licitum peccata episcopo prodere quia super eum est [88] monachum fornicationem fornicat. UII. annos peniteat [89] Si cum sorore fornicat. XV. annos peniteat nisi die dominico tantum [90] Si autem matrem fornicat. XII. annos peniteat et numquam mutet nisi tantum. [f. 14v] in die dominicis

[91] Si cum masculum fornicat. X. annis peniteat Si coierit cum masculum post XV. annos peniteat XXV annos peniteat

[92] Si quis sepe fecerit fornicationem primus canon non iudicauit ut. X. annos peniteat [*t][50] secundum canon VII. annos peniteat Sed pro infirmitate hominis. et per consilium dixerunt. III. annos peniteat [93] Qui cum pecoribus coierit XV. annos peniteat[51] iudicauit [94] Qui sepe fecerit furtum UI peniteat eius aut quomodo iudicauit sacerdus {*sic*} [95] Si mulier cum muliere. III annos peniteat [96] fornicatione sepe faciens. [f. 15r] UII annos peniteat ali iudicat per consilium. III annos peniteat

[97] Si mulier cum seipsa sola coitum habet. III. {annos *add. s.l.*} peniteat

[98] Qui multa fa {fa *cancell.*} mala fecerit id est ad homicidium adulterium cum pecode cum muliere et furtum fecerit penitentiam eius iudicauit ut in monasterium exiret et peniteret usque ad mortem [99] Pueris qui fornicationem faciunt inter semetipsos iudicauit ut uapulentur [100] si semen per os mittit. III annos peniteat [101] Sodomite UII annos peniteant et mollis uno anno

---

[50] **t* erased.

[51] A later hand has added *-ui sepe codu* (com *corr.*) *-ecode aut cum masculo XV. annos ut peniteat* (some letters cut away from edge of page) in the left margin.

sicut mulie[52] adulteram UII annos peniteat [102] Mulier si occidit filium homicidium facit XU annos peniteat [f. 15v] et numquam mutet nisi die dominico [103] Si paupercula occidit filium suum. UII. in canone dixerunt penitentiam eius si homicidiam sit X annos peniteat Infans tres annos habuit et mortuos est sine baptismo III. annos peniteant pater eius et mater [104] Qui negat filium suum sine baptismo in canone. X. annos peniteant sed per consilium UII annos [105] Mulier qui concepit et occidit filium suum in utero ante XL dies unum annum peniteat Si post XL dies occidit quasi homicida [debunt][53] peniteri [106] Sine moriatur si nece hominis sine baptismo. III annos peniteat Si uiro cum suo muliere [f. 16r] retro [(106b)] licet in tergo nuberit penitere debit quomodo animalis [107] Si menstru {*sic*} tempore coierit XL dies peniteat [108] Qui episcopo aut presbitero occidi regi dimittendus est ad iudicandum [109] qui occidit monachum uel clericum in iuditio episcopi est uel arma relinquat et deo seruiat licet UII annos peniteat. [110] Quo occideret hominem XL dies absteneat se ab ecclesiam.

[111] Qui occiderit hominem per rixam X annos peniteat

Qui occiderit per uindictam fratri sui. III. annos peniteat [112] Si laicus occidit alium[54] meditatione si non uult arma relinquere UII annos peniteat sine carne et uino. III sic casum I annum si per ira [**][55] [f. 16v] [113] si in proelio cum rege occiderit homine. XL dies peniteat Si per poculum aut per artem aliquam UII annos peniteat aut plus.

[114] Seruo dei nullatenus liceat pugnare ni {nisi *corr.*} multorum sit consilium seruorum dei

[115] Si iurauerit quas[i][56] in manu hominis aput gregos nihil est Si uero iurauerit in manu episcopi aut presbiteri aut diaconi seu in altare et mentitus est III annos peniteat[57]

[116] Qui immolat demonibus in minimis unum annum peniteat

---

[52] A later hand has corrected to *mulier*.

[53] *debunt* erased.

[54] *alium* followed by a gap (about six letters wide) in the middle of the line.

[55] A later hand has corrected to *III*.

[56] A later hand has corrected to *quis*.

[57] A later hand has added *-i uero -n cru-e sa-rata -iura-erit -num -nnum peniteat* (some letters cut away from edge of page) in the left margin.

Qui in magnis demonibus immolat. X. annos peniteat

[117] Qui posuit filiam suam muliel {mulier *corr.*} super tectum [e*][58] pro sanitatem febris uel in fornicationem[59] ponit et uult sanare eam U. annos peniteat [f. 17r]

Similiter sic peniteat qui ardere facit grana ubi mortuos est homo et sanitatem Uiuentium et domos. U. annos peniteat

[118] Si osculatus est presbiter per desiderium feminam XX dies Si semen per osculum mitt[it]tit {mittit *corr.*} XL dies peniteat

Si per cogitationem presbiter semen fundit ebdomata ieiunent et si tangit manu cum manu III ebdomatas peniteat

[119] Si quis sepe per uiolentiam cogitationi semen fundit XX dies peniteat Si semen excitauit prima uice XX dies peniteat

Si secunda XL dies si plus addatur ieiunia

[120] Si quis presbiter aut diaconus duxerit uxorem extraniam in conscientiam populi deponatur. Si adulterium perpetrauit cum illa [f. 17v] in conscientia deuenite populi et proiciatur extra ecclesiam et peniteat inter laicos quamdiu uixerit [121] Si presbiter aut diaconus pro ebrietatem uomitum facit XL dies peniteat Si monachus XXX dies peniteat Si laicus fidelis pro ebrietatem uomitum facit XV dies peniteat

[122] Si presbiter aut diaconus uel monachus pro infirmitate aut longo tempore se abstinuerit in consuetudinem non [o]rat {erat *corr.*} ei multum bibere aut manducare et pre {*sic*} gaudium in natale domini aut in pascha aut per cuis {alicuis [*sic*] *corr.*} sanctorum commemoratione faciebat et tamen plus. accipit quam decretum est a senioribus suis nihil nocuit Si episcopi iuberit non nocuit illo nisi ipse similiter [f. 18r] faciat [123] penitentes non debent secundum canones. communicare ante consummatione penitentie theorodorum[60] autem pro misericordie post annum

---

[58] *e** erased.

[59] *fornicationem* corrected to *fornationem* by erasure.

[60] A later hand has corrected to *theodorum*.

uel post sex menses licentiam dare iussit [124] De penitentiam. puelle et uidue una est maiore meruit qui uirum [***][61] habiit si fornicationis crimen habit[62] admiserit

[125] Mulieres menstruo tempore non intrent in ecclesiam neque communicet nec sanctimoniales nec laici. nec si presumat III. ebdomatas peniteat [126] Similiter peniteat qui intrant ecclesiam ante mundum sanguinem post partem {partvm *corr.*} id est dies XL qui nuberit his diebus XXX[63] dies peniteat [127] Qui nuberit de {die *corr.*} dominico petat a deo qui indulgentiam [f. 18v] et. I. uel. II. et. III dies peniteat [128] sanguinem sine uoluntatem de dentibus si fuerit non est peccatum

[129] Caticumini non debent cum baptizatis manducare neque osculum dare eis quanto magis gentiles [130] Missam monachorum per singulos septimanas nomina recitare Secundum romanos die dominico. nomina mortuorum non recitantur ad missam [131] pro defunctorum monacho. missa agatur de sepulture eius et tertia die deinde quando uoluerit abbas. pro laico bono tercia die uel et UII. opus. ieiunium pro penitente trigisima die uel UII. et propinquis eius oportet ieiunare UII[64] et oblationem offerre [f. 19r] ad altare sicut hiesu filio sirach legitur et per saul filios ieiunauerunt {cf. 2 Sm 1:12} postea quante uoluerunt

[132] Si licitum est episcopo uotum soluere [133] si uul[65] licitum est de ecclesia consecrata et ueterata debis ligna incendere et habebis licentiam quoquere panes tuos tamen[66] locum ubi altaris est crucem ponere [134] Ligna ecclesia non debit ad aliud opus esse nisi ad ecclesiam aliam si necesse esse uel igne conburenda uel ad perfecta in monasterium fratribus in laici. opera non debet procedere [135] Si necesse sit ecclesiam licet ponere in alium locum. non debit iterum sanctificare nisi tantum presbiter aqua sancta spargere [f. 19v]

[136] Greci carnem morticinorum non dant porcis suis pellens autem ad calciamenta utuntur et lana et cornua accipere liceant. non in sanctam aliquid.

---

[61] **** erased.

[62] A later hand has corrected to *habuit*.

[63] *XXX* corrected to *XX* by a later hand.

[64] A later hand has added *dies* above the line.

[65] A later hand has corrected to *uult*.

[66] A later hand has added *in* above the line.

[137] Tamen si causa comedent porci carnem morticinorum aut sanguis hominis non abiendos credimus nec callimus {callinas *corr.*} [138] animalia que a lupis [animalia][67] seu a canibus consummantur non sunt comedenda hominibus nisi porcis et canibus si uero porci cadauera mortuorum lacerantes manducant comedere porcos non licæbit usque dum mecerantur et post circulum anni [139] animalium coitum hominum pulluta occiduntur carnes canibus proiciuntur [f. 20r] sed cora {coria *corr.*} utuntur ubi dubium sit non occiduntur [140] Si licitum est carnem uulneratam a besteis et gustatum comede respondit si homo uiuum animal prius occidit si uero mortuos fuerit deiciatur foras omnem carnem

[141] Si apes occidant hominem occidere debent apes festinantes et mel tamen manducetur [142] Si ceruus [*]t[68] caprus [manducet[69] ut] mortui sunt inuenti. non sunt comedenda

Hominis[70] piscis uero licæt quis alterius nature sunt

[143] Apes et animalia et cætera si in retibus extrangulatur non sunt comedenda Nec si accipiter consummauerit si mortua inueniuntur Qua {Quia *corr.*} in IIII capitula ac tuum apostulorum [f. 20v] ita preciperunt id est abstinere se a fornicatione et suffocatione[71] et idolatrie {cf. Act 15:29} [144] equum non proibent et tamen non est consuetudo comedere [145] Læborem licet comedere et bonum est pro sinteria et fel eius miscendum est cum pipre[72] pro dolore [146] Surrex si cecaderit {ceciderit *corr.*} in ceruisa tollatur inde et spargitur aqua sancta si mortua fuerit omnem orem proiciatur foras et mundatur uas.

[147] Qui manducat carnem inmundam aut a uulbe consumpta XL dies peniteat [148] infirmis omni ora licitum est cibum et potum sumere quandocumque desiderant [149] In ecclesiam in qua mortuorum catauera sepeliuntur [f. 21r] sanctificare[73] non licet altare Si autem consecratum prius fuit missam in ei celebrare licitum est

---

67 *animalia* erased.

68 A later hand has corrected to *aut*.

69 *manducet ut* erased.

70 A later hand has corrected to *Hominibus*.

71 A later hand has added *a sanguine* above the line.

72 *pipre* corrected to *pi* by erasure.

73 A later (?) hand has added *altare* above the line; it has since been erased.

[150] De ecclesie ubi paganus sepultus est melius est mundare et iactare foras [151] Missa secularium mortuorum. III. in canone et in tertia die et nona die et triginsima die Quia surrexit dominus tertia die et nona hora emisit spiritum {Mt 27:50} et XXX dies planxerunt moysi filii israhel {cf. Dt 34:8}

[152] Si ho[74] uexatus est a diabulo et nescit aliquid. nisi discurrere ubique et contigit ut occidat semetipsum quacumque causa pote est ut oretur pro eo si ante relegiosus erat

Si pro disperatiome {*sic*} aut pro timore [f. 21v] aliquo aut pro causis incognitis aliis hominibus deo relinquamus hoc iudicium et non ausemus. orare pro illum. [153] Rex si alterius regis terram habet potest dare pro animam suam [154] de pecuniam

Que in alio na {aliena *corr.*} prouintia ab aste alterum regem superante rapta fuerant et tercias pars ad ecclesiam retribulatur {retribuatur *corr.*} et XL dies peniteat

Quia iussi[75] regis erat

[155] Episcopo licet in campo confirmare si necesse sit

[156] Presbiter decimas dare non cogitur [157] decimas non[76] legitime dare nisi pauperibus et peregrinis

Siue laici. [158] ad ecclesiam tributus ecclesie sit [f. 22r] sicut consuetudo prouintie est tantum ne pauperes in decimas aut in aliquibus rebus uim patitur [159] non est licitum missa cælebrare

Qui non uolunt erit {uoluerit *corr.*} communionem accipere nec presbitero nec diacono. [160] Laicus non debit in ecclesiam lectionem recitare nec alleluia cantare sed psalmus tantum et responsorio sine alleluia

[161] Infans infirmus et paganus commendatus presbitero et mortuos fuerit sine baptismo et presbiter deponatur [162] Si neglegentia parentum erit. I. annum peniteant

---

[74] A later hand has corrected to *homo*.

[75] A later hand has corrected to *iussio*.

[76] A later hand has added *sunt* above the line.

[163] Infans pro infante pote est dare ad monasterium deo quamuis alium uouisset Tamen melius est uotum implere [164] non licet homini a seruo suo [f. 22v] abstollere pecunia sine uoluntate quam ille de labore suo adquisiuit

[165] Reliquie sanctorum ueneranda sunt si pote est fieri. ut candilla ardeant per singulos noctes si[77] autem paupertas loci non sinet non nocet eis [166] pecunia ecclesiastica siue furata siue rapta reddatur quadruplum [167] de grado perdito penitentia mortua est anima uiuit. [168] Diaconi possunt baptizari. ħđ[78] similiter monachi. et omnes clerici cibum benedicere [169] De indulgentia malorum cogitationum si opere non inpleantur [170] Lauacrum capitis pote est[79] in die dominico et lexiua pedes lauare set consuetudo [f. 23r] non est romanorum [171] Basilius iudicauit ligentiam puerum ante XVI annos si se abstinere non potuisse quamuis monachus ante fuisset ut inter pigamos esse. I. annum peniteat

Item decreta maiorum [172] ante natale domini domini {*sic*} nostri iesu christi greci sera latina. non {*sic*} hora missas cælebrabunt

[173] Quicumque dubitauerit de baptismo baptizetur

[174] Presbiter si responsorio cantaueritis ad missam cappam suam non tollat

Si autem euuangelium elegerit {legerit *corr.*} super umerum ponat [175] Maritus si seipsum in furtum aut in fornicationem seruum fecerit

Mulier habet potestatem alterum accipere uirum [f. 23v]

[176] Muliere mortua licet uiro post [*ens**][80]

Mense alteram accipere mortuo uiro post anmen {annum *corr.*} licet Mulieri uirum tollere [177] bigamus. I. annum peniteat [178] Si prigantem {*sic*} mulierem prius liberam conparat aliquis

---

[77] A later hand has corrected to *sin*.

[78] For *hebdomata* ?

[79] A later hand has added *esset* in the right margin.

[80] **ens*** erased.

liber primus qui generatus est seruus est [179] Si quis liber an[**]llam[81] in matrimonium acciperit non habet licentiam dimittere eam Si ante consensu amborum coniuncti sunt

[180] Uiro licet in baptismo suscepere feminam Similiter et femine uirum [181] qui matrimonium sunt. III. noctis abstineat ad coniunctionem antequam communicent [182] Maritus qui cum muliere sua dormierit [f. 24r]

{*Hand B begins*} Lauat se antequam intret in ecclesie. [183] Pater filium suum in necessitate coactus potestatem habet. UII. annos tradere deinde sine uoluntate filii licentiam tradendi non habebit. [184] Homo post. XIIII. annos potest seipsum {*Hand A resumes*} seruum facere [185] Mulier si se adulterauit et uir eius noluit habitare et cum eam si uoluerit monasterium intrare quartam partem absteneat hereditatis sue si[82] autem non uult nihil habeat [186] puer ante XV. annorum sine uoluntate patri suo non debit monasterium intrare puella. XVII.

[187] Qui ordinati sunt ab ereticorum episcopus qui in pascha[83] in tunsura catholicis non sunt adunati iterum ab episcopo catholico manus inpositione confirmentur. [f. 24v] et aliquam collectionem Similiter ecclesie qui ab ipsis consacrantur aqua exorcizata aspergit aqua collectione confirmentur [188] Qui periurium fecerit in ecclesiam. XI. annos peniteat

Qui uero p {p *ras.*} per necessitatem coactus in quadragisima [189] licentiam non habemus brittonis postcentibus {*sic*} crismalis uel eucarisciam dare nisi confessus fuerit uelle nobiscum esse in unitate ecclesiam. [190] Mulier qui sanguinem uiri sui. pro remedio gustauerit XL et licet plus minus ieiunauit dies. [191] qui autem semen uiri sui miscens in cibum ut inde eius amorem accipiat. III. annos peniteat [f. 25r]

[192] Laicus de monasterium monachum furtum duxerit[84] humano subiacit seruitio qui manducat postea communicat VII. dies peniteat

---

[81] A later hand has corrected to *ancillam*.

[82] A later hand has corrected to *sin*.

[83] A later hand has added *&* above the line.

[84] A later hand has added *aut intret in monasterium deo seruiendum uel* in the right margin.

Interrogatio episcopi canturiorum agustini ecclesia et episcopi qualiter cum suis clericis conuersentur de his qui fidelium oblationibus accedunt altario quante debent. fieri in porciones {*Hand B resumes*} et qualiter episcobi agere in ecclesie debeant. Respondit gregoriis {*sic*} papa urbis romæ sagra scriptura. testatur quam de bene nos se {*sic*} dubium non est et specialiter beti[85] pauli ad timotheum epistule in quibus eum herudire stuauit. {*sic*} qualiter in domo dei conuersare debuissed. Nos autem sedis apostolice. ortus deitatis episcopus precepta tradere. ut omnes tipendio {*sic*} quod. [f. 25v] accedit quattuor debeat fieri portiones. Una uidelicet. episcopo et familiæ prepter {*sic*} ospitalitatem adque susceptionem alia clero tertia. pauperibus quarta ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterii. regulis erudita fieri non debit a clericis suis. In ecclesiam angelorum que auctore deo semper ad fidem perducta est hanc debit conuersationem instituere que initio nascentis. ecclesiæ fuit patribus nostris in quibus nullus eorum ex his qui possedebunt {possedebant *corr.*} aliquid suum esse dicebant.

Sed erant illis omnia communia. {Act 4:32} Si quis uero sunt clerici extra sagras ordines constituti que continere non possunt

Sortiri uxores debent et cum stipendia sua exterius accipere quia de isdem patribus. De quibus prefacti sumus nouimus scriptum quod diuidebat singulis prout cuique opos {*sic*} erat {Act 4:35} de eorum [f. 26r] {*Hand A resumes*} quoque stipendio cogitatum[86] adque prouidendum est et sup {*sic*} ecclesiastica regula sunt tenendi ut bonis moribus uiuant et canendis psalmis inuigilet et ab omnibus inlicitus et cor et linguam et corpus deo actorem seruent communi. autem uita uiuentibus iam de faciendis portionibus uel exibenda ospitalitate adinplenda misericordiam nobis quid aderit loquendum cum omnem quod supest {*sic*} in causis piis ac relegiosis erogandum est domino magistro omnium docente Quod superest date elimosinam et ecce omnia munda sunt uobis. {Lc 11:41}

Interrogatio agustini. cum una sit fide sunt ecclesiarum [f. 26v] diuersa consuetudinis et altera consuetudo missarum in sancta romanam ecclesiam atque altera in galiarum tenetur

[85] A later hand has corrected to *beati*.

[86] A later hand has corrected to *cogitantum*.

Respondit gregorius. papa uouit fraternitas tua romane ecclesia consuetudinem in qua se meminit nutritam sed mihi placet ut siue in romana siue in galliarum seu in qualibet ecclesiam aliquid inuenisti. quod plus omnipotenti deo possit placere solicite elegas et in angulorum ecclesiam qui adhuc ad fidem noua est institutionem precipua quam de multis ecclesiis. collegere potuisti [f. 27r] infundas non enim pro lucis res sed pro bonibus {*sic*} rebus loca amanda s[***][87] et singulis ergo quibusque ecclesie[88] que pia que relegiosa que recte sunt elege et hec quasi in fascilcula[89] collecta aput angulorum mentes in consuetudinem depones

Interrogatio agustini. obsecro quid pati debeat si quis aliquid de ecclesie p {p *ras.*} per furtum abstulerit Respondit gregorius hoc tua fraternitas ex persona futuris pensare pote est qualiter ualeator corregi st[**][90] enim quidam qui habentes subsidia furtum perpetrant et sunt qui hac in re ex inopia delinquunt [f. 27v] unde necesse est ut quidam damnis quidam uero uerberibus et quidam districtius quidam autem de {de *ras.*} lenius.

Corrigantur et cum paulo districtius agitur ex caritate agendum est et non furore quia ipse hoc prestatur qui corrigitur ne gehenne ignibus tractatur sicut enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus sic boni patres carnalibus filiis solent Quos et pro culpis uerberibus feriunt et tamen ipsos quos doloribus adferiunt abire eredes querunt et que possedent ipsis ferueant quos irati insequi uidentur [f. 28r] {*Hand B resumes*}

Hec ergo caritas in mente tenenda est et ipsa modum correctiones dicta[91] ut mens extra rationes. regulare omnino nihil faciat addes etiam quomodo ea que furtum declesiis {*sic*} abstulerint reddere debeant sed absit ut ecclesiam cum a[*]gento[92] recipiant {recipia quod [*sic*] *corr.*} terrenis rebus uideatur amittere. Interrogatio agustini si debeant {dabeant [!] *corr.*} duo germani fratres singulas sorores accipere qui sunt ab illis longa progeniæ generati. Respondit[93] gregorius

[87] A later hand has corrected to *sunt*.

[88] A later hand has corrected to *ecclesiis*.

[89] *fascilcula* corrected to *fascicula* by erasure.

[90] A later hand has corrected to *sunt*.

[91] A later hand has added *ita* above the line.

[92] A later hand has corrected to *amgento* (?).

[93] *Respondit* written *Reps* with macron over *p*.

hoc fieri modis omnibus licet nequaqua[94] enim in sacris eloquiis inuenitur quod huic capitulo contradicere uideatur. Interrogatio agustini quia quodam generationis fidelis debeant cum propinquis [f. 28v] {*Hand A resumes*} sibi coniugio copulari. et nouercis[95] cognatis l {l *ras.*} si liceat copolari coniugio Respondit gregorius. quedam terrena lex in romana reipuplica. permittit ut sibi frater et soror seu duorum fratrum gemanorum[96] uel duarum sororum filius et filius[97] misceantur sed experimento dedicimus. quod ex tali coniugio. subolem non posse subcrescere sacra lex prohibet diuine cognationes turbitudinem Reuelare

Vnde necesse est. ut iam in tertia uel quarta generatio. fidelium licenter sibi coniugi[*][98] [f. 29r] debeat nam secunda quam diximus ad se omnimodo debit abstinere Cum nouerca autem miscere grande est facimus quia in lege scriptum est turbitudinem patris tui. Non reuelabis {Lv 18:7} neque enim patris turbitudinem filius reuelare pote est sed quia scriptum est erunt duo in carne una. {Gn 2:24} Qui turbitudinem nouerce que una caro cum patre. fuit reuelare presumpserit profecto patris turbitudinem reuelabit Cum cognata quoque miscere prohibitum est. quia per coniunctionem priorem caro frater fuerit facta pro qua re etiam iohannes baptista [f. 29v] capite. truncatus est et sancto martyrio consummatus cui non est dictum ut christum negaret et pro christi confessionem occisus est

Sed quia isdem dominus noster iesus christus dixerat ego sum ueritas {Io 14:6} quia pro ueritatem iohannes occisus est uidelicet et pro christo sanguinem fudit quia uero sunt multi in angulorum genti. qui dum adhuc in infidelitate. esseant {*sic*} huic nefando. coniugio dicuntur admixti. ad fidem uenientes. admonendi sunt ut se abstineant et graue hoc esse peccatum Cognoscant tremendum dei iuditium timeant ne per carnali dilectationes tormenta eterni. [f. 30r] cruciatus incurrant nam tamen per hac rem sacris corporis. ac sanguinis domini communione priuandi sunt ne in eis illa ulcisci uideantur in quibus semper ignorantiam ante lauacrum baptismatis adstrinserunt in hoc enim tempore sancta ecclesia quedam per ferrorem corri quedam consuetudinem {consuetudinem *corr. ad* per mansuetudinem} tollerat quedam per

[94] A later hand has corrected to *nequaquam*.

[95] A later hand has added & above the line.

[96] A later hand has corrected to *germanorum*.

[97] A later hand has corrected to *filias*.

[98] A later hand has corrected to *coniungi*.

considerationem dissimulat atque ita portat et dissimulat sepe malum quod aduersitur portando. et dissimulando. conpescat

Omnis autem qui ad fidem ueniunt admonendi sunt. ne tale aliquid audiunt perpetrare [f. 30v] Si quis autem perpetrauerit corporis et sanguinis domini communione priuandi sunt quia sicut in his qui per ignorantiam fecerunt culpa aliquatinus tolleranda est ita in his fortiter insequenda qui non metuunt et sciendo peccare Interrogatio aagustini {*sic*} si lonquitas {*sic*} itineris magna interiacet ut episcopus non facere ualeant conuenire aan {*sic*} debeant sine aliorum episcoporum presentiam episcopus ordinari. Respondit gregorius ut quidem angulorum ecclesia in qua adhuc solus tu episcopus inueneris ordinare episcopus non aliter nisi sine episcopo pote es nam de quando galliis episcopi ueniunt [f. 31r] qui in ordinatione episcopi testes [est][99] adsisitant {*sic*} sed fraternitatem tuam ita uolumus episcopus ordinare ut ipsi sibi episcopi lon[100] interuallo minimine {*sic*} disiunguntur quatinus nulla sit necessitas ut in ordinatione episcopi pastores quoque alique eiorum presentia ualde est utilis f[*]c[*]le {facole [?] *corr.*} debeant conuenire Cum igitur actore {auctore *corr.*} deo ita fuerit episcopi in propinquis sibi locis ordinati. per omnia episcoporum ordinatio sine adgregatis. tribus uel quattuor episcopi fieri. non debit nam in ipsis rebus spiritalibus ut sapienter et mutare disponantur exemplum trahere a rebus etiam carnalibus [f. 31v]

Non possumus certe enim cum coniugia in mundo celebrantur coniugati quique conuocantur ut qui in uia iam coniugi prese esserunt {*sic*} in subsequentis quoque copule gaudio misceantur cur non ergo et in hac spiritali. ordinatione qua per sacrum ministerium homo deo coniungitur tales conueniant. qui uel in profecto ordinati episcopi gaudeant uel pro eius custodia Omnipotenti deo preces pariter fundant

Interrogatio augustini qualiter debemus cum calliarum atque cum brittaniorum episcopus agere Respondit gregorius in galliarum episcopi unam tibi auctoritatem [f. 32r] tribuemus quia ab antiquis processorum meorum temporibus pallium corelatensis {*sic*} episcopi accidit quem nos priuari. auctoritate percepta minime debemus si igitur Contingatur ut fraternitas tua. ad galliarum prouintia transeat

---

[99] A later hand has cancelled *est.*

[100] A later hand has corrected to *longo*.

Cum eadem arelatenso episcopi debet agere qualiter si qua sunt in episcopis uitia corrigantur que forte in discipline uigore tedus existat tue fraternitatis zelo accendus est cui etiam epistulas fecimus et cum tue sancti talis presentia in gallis et ipse tota mente subueniant et que sunt creatoris nostri iussioni contraria ipse autem extra auctoritatem [f. 32v] propriam episcopum galliarum iudicare non poteris sed suadendo blandiendo bona quoque opera eorum imitatione monstrando prauorum mentis ad sanctitatis studere[101] furma {*sic*} quia scriptum est in lege per alienam mensem transiens falcem mittere non debet sed manus picas conterere et manducare {cf. Dt. 23:25} falcem enim iudicii mittire non potet in ea seire[102] que alteri uideatur esse commissa sed ad a fer fectionem tum {ad a fer fectionem tum *corr. ad* ad perfectum} boni operis frumenti. dominica uitiorum suorum paleis expolia et in ecclesia corpore monendo et suadento quasi manducando. [f. 33r] conuerti. quidquid uero ex auctoritate agendum est cum perdicto arelatensis episcopi agatur ne pretermitti possit hoc quod antiqua patrum institutio inuenit brectaniorum {brettaniorum *corr.*} uero omnes episcopi tu faternitati. {*sic*} committimus ut indocti doceantur infirmi persuasione reuocarentur peruersi auctoritate corrigantur Interrogatio agustini si pringnans {*sic*} mulier debet baptizari. aut postquam genuerit post quantum tempus possit ecclesiam intrare aut etiam ne morte preoccupetur quod genuerit diies {*sic*} hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere aut[103] uir sue coniugi. aut post quantum temporis huic uir suus possit in carnis. Copulatione coniugi aut si menstrua [f. 33v] constitudine {consuetudine *corr.*} tenetur an ecclesiam intrare ei liceat aut sacre communione sacramenta percipere aut uir sue coniugi permixtus priusquam lauetur aqua si ecclesiam possit intrare uel etiam ad misterium communiones. sacre accedere que omnia rudi angulorum genti oportet abere conperta Respondit gregorius hoc non ambico. fraternitatem tuam esset.

Requisitam cui iam et responsum redisse me arbitrior sed hoc quod ipsi dicere et sentire potuisti. credo qua aput te uolueris responsione firmare

Mulier etenim pringnans cur non debeat baptizari. cum non sit ante omnipotentis [f. 34r] dei oculos culpa. aliqua fecunditas carnis nam cum primi parentes nostri in paradiso delinquissent inmortalitate quam acceperat iusto dei iuditio perdiderunt quia itaque isdem omnipotens deus

---

[101] A later hand has corrected to *studare*.

[102] A later hand has corrected to *seiere* (?).

[103] *aut uir sue coniugi* cancelled.

umanum genus per culpa sua funditur extinguere noluit in mortalitatem homini pro peccato suo. abstulit et tamen pro benignitatem suam pietatis fecunditatem eis ob idolis. reseruauit quod ergo nature humane ex omnipotentis dei dono seruatum est qua ratione poterit a sacri. baptismatis. grati[104] prohibere in illo quippe misterio in omnis culpa funditur extinguitur ualde stultum est si donum gratie contradicære possit [f. 34v] {*Hand B resumes*} uideatur cum uero enixa fuerit mulier post quod dies decclesiam {*sic*} intrare testamenti ueteris preceptionis dedicisti ut pro masculo diebus XXXIII pro femina autem diebus XLVI debeant abstinere {cf. Lv 12:4–5} quod tamen sciendum est quia in ministerio accipitur nam si hora eadem qua genuerit auctura gratias [int**][105] intrat ecclesiam {*Hand A resumes*} nullo peccato pondere grauatur uoluptas etenim carnis non dolor in culpa est in carnis autem commixcione uolupta est non delor {dolor *corr.*} in culpa est in carnis autem na[*][106] in prolis prolatione gemitus

Vnde ipse prime matrimonium dicitur in doloribus paries si. {Gn 3:16} ita enixam. mulierem proibemus [f. 35r] ecclesiam intrare ipsam ei ponam[107] suam in culpam deputamus baptizare autem licet enixam mulierem uel hoc quod gignitur eadem hora qui natus est nullum modo prohibe[m]ur[108] quia sancta misterii. gratiam sicut uiuentibus atque discernentibus cum magna discritione prouidenda est ita his quibus mors inminet sine ulla dilatione offerenda ne dum adhuc tempus ad prependum redemptionis misterium queritur [**]interueniente[109] paulum mora inueneri non ualeat qui redimatur ad eius uero concupitum uir suus accedere non debit quoadusque que gignitur ablactatur praua autem[110] coniugatorum [f. 35v] moribus consuetudo surrexit ut mulieres filios quos gigunt {*sic*} contempnunt eosque aliis. mulieribus ad nutriendum tradunt nisi purgationis transerit uir suis non debent admisceri. quippe quia et sine partus causa consuetīs menstruis tenentus uiris suis misce prohibentur ita ut morte lex sacra feriat

Si quis uir ad menstruatam mulierem accedat que tamen mulier dum consuetudinem.

---

[104] A later hand has corrected to *gratia*.

[105] *int*** erased.

[106] A later hand has corrected to *nam*.

[107] A later hand has corrected to *poenam*.

[108] A later hand has corrected to *prohibetur*.

[109] ***interueniente* corrected to *interueniente* by erasure.

[110] A later hand has added *in* above the line.

Menstruam patitur prohiberi ecclesiam intrare non debet quia ei nature si per fluentas in culpam non ualet reputari. et per hoc inuita patitur [f. 36r] iustum non est ut ab ingressu. ecclesie priuetur nouimus namque quod mulier que fluxum. patiebatur sanguinis postergum domini humiliter ueniens uestimenti eius fimbriam tetigit atque ab ea statim sua infirmitas recessit

Si ergo in fluxu sanguinis patitur ei non liceat domini ecclesiam intrare sed dices illam infirmitas conpulit has ego de quibus loquimur consuetudo constringit

Perpende autem frater karissime quia omnem quod in hac mortalem carne patitur ex infirmitate nature est digno dei iuditio post culpam ordinatum [f. 36v] esurire nam qui sitare aestuare algere lassescere ex infirmitate natura est et quidem aliud. contra famem alimenta. contra sitim. potem. contra aestum auras. contra frigus. ueste[*][111] contra lasitudinem requiem querere nisi medicamento quid est egritudinis explorare femina itaque et menstruus sui sanguinis fluxus egritudo est Si igitur bene presumpserit qui uestimentum domini in langore posita tetigit quod uni ex persole {*sic*} infirmanti. conceditur

Cur non cedatur cunctis mulieribus qui nature sue uitio infirmantum Sancte autem communione misterium [f. 37r] in eiusdem in diebus percipere non debit prohiberi. Si autem ex ueneratione magna percipere non presumit laudanda est sed si perciperit non iudicanda bonarum quippe mentium est et ibi aliquo modo culpas suam acognoscere ubi culpa non est quia sepe sine culpa agitur quod uenit ex culpa und {*sic*} etiam cum esurimus sine culpa comedimus quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriamus menstrua enim Constitudo mulieribus non aliqua culpa est uidelicet que naturaliter accedit sed tamen quod natura ipsa ita uitiata est ut etiam sine uoluptatis. studio uideatur [f. 37v] esse polluta ex culpa uenit uitium in quo seipsa qualis per iuditium facta sit humana natura cognoscat et homo qui culpam sponte perpetrauit reatum culpe portat inuitus adque ideo femine cum semetipsis considerent et si in menstrua consuetudine ad sacramenta dominici corporis et sanguinis accedere non presummat de sua recta consideratione laudenda sunt. dum uero percipiendo et relegiose uite consuetudine eiusdem. misterii amore rapiuntur reprimendi sicut prediximus non sunt sic enim in testamento ueteri. exteriora opera exopseruantur Ita in testamento nouo non tam [f. 38r] quod exterius agitur quam id quod interius cogitatur sollicita intentione adtenditur et subtili sententiam puniatur nam cum multa lex uelud

[111] _ueste*_ corrected to _uester_ by erasure.

inmunda manducare prohibeat in euangelio tamen dominus dicit non quid intrat in os coinquinat homine sed qui exeunt de ore illa sunt qui conquinat hominem {Mt 15:11} adque post subiecit populo exponenens {*sic*} ex corde exeunt cogitationis male {Mt 15:19} Vbi ubertim indicatum est quia illud ab omnipotenti. deo pollutum est se in opere ostenditur quod ex pollute cogitationis radice generantur Vnde paulus quoque apostolus dicit [f. 38v]

Omnia munda mundis coinquinatis autem et infidelibus nihis {*sic*} est mundum {Tit 1:15} adque mox eiusdem causam coinquinationis adnuntians subiugit coinquinata sunt enim et mensa eorum et conscientia {Tit 1:15} Si ergo ei cibus inmundus non est cui mens inmunda non fuerint cor quod munda mente mulier ex natura patitur ei inmunditia reputetur Vir autem cum propria coniuge dormies nisi lotus intrare statim debit lex autem ueteri populo precepit ut mixtum uir mulieri. et lauari. aqua debeat et ante solis occasum in ecclesiam non intrare quod tamen intellegi. spiritaliter pote est quia mulieri uir miscetur [f. 39r] quando inlicite concupiscentie canimus cogitatione per dilectationem coniungitur quia nisi prius ignis concupiscen {*sic*} a mente deferueant

Dignum [se[112] con se] consegrationis fratrum estimare non debet qui se grauari. per nequitiam praue uoluntatis uidit quamuis de ac re diuerse hominum nationes diuersa sentiam adque alia custodire uideaantur {uideantur *corr.*} Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit post amistionem querere et ab ingressu. ecclesia paulolum [rum][113] reuerenter abstinere Nec hec dicentes culpam deputamus esse coniugium [f. 39v] quia ipse licita amixtio coniugis sine uoluntate carnis esse sine culpa. nullatinus pote est non enim de al[114] adulterio uel fornicatione sed legitimo coniugio natus fuerat qui dicebat ecce enim iniquitatatibus {*sic*} conceptus sum et in delictis peperit me ma {*sic*} mater mea {Ps 50:7} quia enim iniquitatibus conceptus se nouerat a delictum se natum gemebat quia porta in ramos homorem uitu {*sic*} quem traxit ex radicæ in quibus tamen uerbis non amixtione coniugum iniquitate nominat sed ipsam uidelicet uolupta est non amixtioneis. {*sic*} Sunt ei enim {etenim *corr.*} multa que licita hac legitima [f. 40r] et tamen in eorum actu aliquatinus stoetamur sicut sepe irascendo culpas insequimur et tranquillitatem nobis amini. {*sic*} perturbamus et rectum sit quod agitur non est tamen adprobabile quod in eo

---

[112] *se con se* erased.

[113] *rum* erased.

[114] *al* cancelled.

animus perturbatur Contra uitia quippe delinquent iratus fuerat qui dicebat turbatus est pre ira oculos meos {Ps 6:8} quia enim non ualet nisi tranquillam mensis in contemplationem se lucem suspendere ira suum oculum turbatum dolebat quia dum male acta. deorsum insequitur confundi. atque turbari a somnorum contemplatione cogebatur et laudabilis ergo est ira contra uitium [f. 40v] et tamen molesta qua turbatum est aliquem reatum incurrise estimabat Oportet itaque legitimam carnis copulam ut causa prolis sit non uoluptatis et carnis commixtio creandorum liberorum sit[115] gratia utitur iste perfecto siue de ingressu ecclesie seu de sumendo dominici corporis et sanguinisque misterio suo est iuditio relinquendus est quia a nobis prohiberi. non debit accipere qui in igne positus. nescit ardere cum uero non amor ortandi sobolis. sed uoluptis dominantur in opere commixtionis quod defleant hoc enim eis occidit sancta predicatio et tamen de ipsa concessione metu animum concutit [f. 41r]

Nam cum paulus apostulus dicerit qui se continere non pote est habeat uxorem suam {cf. 1 Cor 7:9} statim subiuge curauit

Ho {*sic*} autem dico secundum indulgentiam et non secundum imperium {1 Cor 7:6} non enim indulgetur quod licet quia iustum est quod igitur indulgere dixit culpam esse demonstra {*sic*} uigilanti uero mente pensandum est quod sina monte dominus ad populum locuturus prius eundem popuplum {populum *corr.*} abstinere a mulieribus precepit et si illic ubi dominus pro ceaturam {creaturam *corr.*} subditam hominibus loquebatur tanta prouisiones est munditia corporis requisita. Ut qui uerba dei perciperent mulieribus mixtionem esseant. {*sic*}

Quanto magis mulieres [f. 41v] qui corpus domini omnipotentis accipiunt custodire in se munditia carnis debent ne ipsa inestimabilis misterii magnitudine grauentur Hinc etiam ad dauit de pueris suis per sacerdotem dicitur Ut si a mulieribus mundi esseant panes accipiant quos omnes non acciperent nisi prius mundus eos dauid a mulieribus fateretur Tunc autem uir que post amixtionem coniugis lotus aqua fuerit etiam sacre communionis misterium uolet accipere cum ei iuxta perfinitam sententiam ecclesiam licuerit intrare Interrogatio agustini si post inlusionibus que per sonum accedere [f. 42r] uolet tibi corpus domini quislibet accipere ualeat uel sacerdus sit sacra misteria cælebrare

---

115 A later hand (?) has cancelled *sit*.

Respondit gregorius hunc quidem testamentum ueteris legis sicut superioribus capitulis iam diximus pullutum aque eiusque usque ad uesperum intrare ecclesiam non concedit quod tamen aliter populis spiritalis intellegens sub eodem intellectum accipiet quo prefati sumus qui quasi per somnium inludetur Quia temptatus inmunditia ueris inmaginibus in cogitatione inquinatur sed lauandum est aqua ut culpas cogitationis lacrimis abluat et nisi prius ignis temptationis recedat. Reum se quasi usque ad uesperam cognoscat sed est in eadem inlusione ualde [f. 42v] necessarie discetio {discretio *corr.*} que subdiliter pensari. debeat ex qua re accedat menti dormientis aliquando enim ex crapula aliquando ex natura superfluetate

Vel infirmitate uenerit omnimodo. hec inlusio non est timenda. qui hanc animus nesciens. pertulissem magis dolendum est quam fecisse cum uero ultra modum apetitus gule in sumentis. alimentis rapitur atque idcirco homo Respondit preceptala {*sic*} grauantur habet exinde animus aliquem reatum nam tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti misterii uel missarum solemnia celebrandi cum fortasse autem festus dies exiit aut iberni misterium pro eo. sacerdos alius in loco deest necessitas conpellit.

Nam si adsunt aliqua inplere mysterium ualeant inlusio pro crapula facta [f. 43r] a perceptione sacri misterii prohibere non debet sed immolatione sacri misterii abstinere ut arbitrior humiliter debet si dormientis mentem turpi [*g][116] imaginationem non cusserit. Nam sunt quibus ita plerumque inlusio nascitur ut eorum animus nescitur etiam in somno corporis positus turpis imaginationibus non fetatus qua in re unum ibi ostenditur ipsa mens rea non tamen suo iuditio libera cum se etsi dormiendi. corpori nihil meminit uidisse tamen in uigiliis corporis meminit in ingluui est cecidisse Si uero ex turbi cogitatione uigilantis. oritur inlusio domientis {*sic*} patet anima reatus suus uidet enim a qua radice inquanatio [f. 43v] illa processit qui quid cogitauit sciens hoc pertulit se nesciens sed pensatum est ipsa cogitatione utrum sugestione an dilectione uel quod maius est peccati. concessu accederit tribus enim modis inpletur omnem peccatum uidelicet sugestione dilectatione consensu sugestio quod pecerit per diabulum dilectio per carnem consensu per spiritum qui et primam culpam serpens sugessit eua uelud caro dilecta est adam uero ueluđ spiritus consensit et necessaria est magna disccretio {discretio *corr.*} et inter sugestionem atque dilectationem inter dilectationem consensu. Iudex sue animus presedeat cum

[116] **g* erased.

enim malingnus spiritus peccatum sugerit in mente si nulla peccati. dilectio sequatur peccatum omnimodo [f. 44r] pro peccatum non est cum uero dilectare caro cæperit tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ex deliberatione consensit

Tunc peccatum acognoscitur perfici in sugestione igitur[117] peccati. Si mensem in dilectione et sepe contingit ut hoc quod malignus spiritus femiat in cogitatione caro in dilectatione trahit nec tamen anima eidem dilectatione consentiat et cum caro dilectare sine animo neque ad ipse tamen animus carnis uoluptatibus reluctuans in dilectatione carnali aliquando ligatus inuitus ut ei extra ratione contradicat nec consentiat [f. 44v] et tamen dilectione ligatus sit

Sed ligatum se uehementer ingemiscat ut unde et ille cælestis exercitus precipuus miles gemebat dicens Video aliquam legem in membris meis {Rm 7:23} Si autem captiuus erat minime pugnabat sed et pugnabat quia captiuus erat et pugnabat igitur lege mentis cui lex que in membris est repugnabat Si autem pugnabat captiuus non erat ecce itaque homo est ut ita dixerunt captiuus et liber ex iustitia. Quam dilegit captiuus ex dilectione quam portabat inuitus.

---

[117] *igit'* as if *igitus*.